

Nr 251.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående ökat statsbidrag till lantbruksskolor; given Stockholms slott den 16 april 1917.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att av 1918 års ordinarie anslag till understöd åt nio lantbruksskolor i södra och mellersta Sverige samt fyra lantbruksskolor i Dalarna och Norrland, i den mån detta anslag härtill lämnar tillgång, och eljest av till Kungl. Maj:ts förfogande ställda medel under anslagstiteln undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar, må för läroåret den 1 november 1917—den 31 oktober 1918 av Kungl. Maj:t anvisas ökat statsbidrag med 1,500 kronor till sådan skola i förstnämnda landsdelar och med 1,200 kronor till sådan skola i Dalarna eller Norrland.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

K. Dahlberg.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 april 1917.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern SWARTZ,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LINDMAN,
Statsråden: VON SYDOW,
STENBERG,
FALK,
HAMMARSTRÖM,
MÄRTEN ERICSSON,
ÅKERMAN,
CARLESON,
HANS ERICSON,
DAHLBERG.

Departementschefen, statsrådet Dahlberg anförde:

Vid 1911 års riksdag godkändes vissa av Kungl. Maj:t föreslagna grunder för förändrad organisation av rikets med statsmedel understödda lantbruksskolor. I enlighet härmed utfärdade Kungl. Maj:t den 19 oktober 1911 särskilda reglementen för dylika lantbruksskolor dels i södra och mellersta Sverige och dels i Norrland och Dalarna. Alla skolor skola förläggas till egendomar, med vilkas ägare eller innehavare lantbruksstyrelsen därom upprättar kontrakt. Vid de förra skolorna meddelas undervisning dels i en tvåårig kurs med plats för 20 elever och dels i en ettårig kurs med plats för 8 elever. Av dessa 28 elevplatser skola minst 20 vara friplatser. Vid de senare skolorna hålles dels en teoretisk-praktisk helårskurs och dels en teoretisk vinterkurs med plats för

10 elever i vardera kursen. Samtliga elever i helårskursen skola vara frielever, och i vinterkursen skola antingen minst 4 åtnjuta fullständig befrielse från undervisningsavgift eller minst 8 erlägga halv sådan avgift. Frielever erhålla avgiftsfri undervisning, kost, bostad, vedbrand, lyse och läkarvård. Alla kurser börja den 1 november.

Samtliga kostnader för skolan bestridas av skolegendomens ägare eller innehavare mot åtnjutande av visst årligt statsbidrag, utgående enligt riksdagens beslut med 7,500 kronor till varje skola i södra och mellersta Sverige och med 6,000 kronor till varje skola i Dalarna och Norrland.

Anslag har år 1912 beviljats av riksdagen till nio skolor av förstnämnda slag med 67,500 kronor och fyra skolor av det senare slaget med 24,000 kronor, vilka anslag ingå i den under nionde huvudtiteln upptagna ordinarie anslagstiteln: undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanärningar.

I nämnda anslagstitel ingå flera andra anslag, varjämte ett belopp av 13,600 kronor står till Kungl. Maj:ts disposition för förekommande behov.

Kontrakt har emellertid icke kunnat upprättas om hela det avsedda antalet lantbruksskolor utan för närvarande endast om sju skolor i södra och mellersta Sverige samt tre skolor i Dalarna och Norrland. Beräknade statsbidrag till två skolor av det förra och en av det senare slaget med tillhoppa 21,000 kronor utgå alltså icke för närvarande för det avsedda ändamålet.

I gemensam skrift hava nu innehavarna av de egendomar, till vilka de sju lantbruksskolorna i södra och mellersta Sverige äro förlagda, anhållit om ökning i statsbidraget på grund av rådande dyrtid. I skriften anföres, att den omständigheten, att det beräknade antalet skolor aldrig blivit fyllt, utvisade, att anslaget redan från början icke varit högt tilltaget. En skola, den åttonde, hade varit i verksamhet några år men upphört redan år 1915, och nästkommande höst antoges ytterligare en skola komma att nedlägga sin verksamhet. Vidare anföres följande:

»Anledningen till att dessa skolor upphört med sin verksamhet torde vara att söka i de allt större omkostnader skolegendomarnas ägare få vidkännas såväl för undervisningens upprätthållande som för de ökade fordringar på lokaler och kosthåll, vilka allt mer och mer göra sig gällande.

Dessa omkostnader motivera till fullo beviljande av ett nödigt dyrtidstillägg. Det har också visat sig, att de till de båda lantbruksinstituten och landets lantmannaskolor utgående medlen under de senaste åren varit otillräckliga. Om också icke dessa institutioner äro fullt jämförbara med lantbruksskolorna, torde dock anslagens otillräcklighet ha sin grund i enahanda orsaker.

Undervisningen har kommit att ställa sig allt kostsammare. Särskilt torde böra framhållas, att omkostnaderna för lärarkrafter stegrats avsevärt. Utgifterna för hållande av undervisningslokaler ha stigit till följd av höga pris på bränsle och ljus. Anskaffandet och underhållet av olika slag av maskiner ställer sig för närvarande synnerligen kostsamt. Detta är även fallet med alla de grundförbättringar, vilka för skolegendomarnas rationella skötsel måste utföras, såsom täckdikningar, nybyggnader och reparationer av allehanda slag, företag, som vid andra jordbruk under nuvarande dyrtid komma att ställas på framtiden.

Elevernas kosthåll ställer sig med nu gällande höga pris synnerligen dyrt. Häremot torde dock göras den invändningen, att värdet av de arbetsprestationer, eleverna utgöra, under nu rådande förhållanden på arbetsmarknaden kunna anses uppväga de ökade utgifterna för kosthållet. Detta kan i viss mån vara riktigt, men å andra sidan måste hänsyn tagas till att äldre kursens och ettårskursens elever under vintern äro befriade från allt praktiskt arbete.

På grund av det ovan anförda få undertecknade, innehavare av de egendomar, till vilka de med statsmedel understödda lantbruksskolorna äro förlagda och för vilka skolors ekonomi vi ansvara, härmed i underdånighet anhålla, att ett dyrtidstillägg av 2,500 kronor måtte beviljas varje med statsmedel understödd lantbruksskola i södra och mellersta Sverige att tillsvidare utgå räknat från innevarande läsårs början.»

I häröver den 21 mars 1917 avgivet utlåtande har lantbruksstyrelsen yttrat:

»Sökandena hava i förevarande skrift anført, bland annat, att anslaget till lantbruksskolorna redan från början visat sig otillräckligt, och anført såsom skäl härför, att, ehuru anslag beviljats till nio skolor, endast åtta kunnat inrättas. Detta är visserligen riktigt, men endast så tillvida, att lantbruksstyrelsen icke kunnat godkänna de erbjudanden, som inkommit rörande plats för den nionde skolan. Antingen har egendomen icke varit lämplig för ändamålet eller också har denna legat allt för nära redan befintliga skolor. Samma förhållande gör sig gällande i fråga om ny skola, sedan den vid Hjälmarsberg belägna år 1915 upphörde.

Enligt lantbruksstyrelsens förmenande var ock den av kommittén för ordnande av den lägre lantbruksundervisningen verkställda beräkningen angående kostnaderna för lantbruksskolornas underhåll riktig, och det föreslagna statsanslaget tillräckligt. Med den prisförhöjning å såväl livsmedel som å de flesta andra för skolhushållen och skolorna nödvändiga förbrukningsartiklar, som de senaste åren gjort sig gällande, hava otvivelaktigt andra förhållanden inträtt. Visserligen har ock värdet av de av eleverna utförda dagsverkena ökat, varigenom skolorna kunna anses hava erhållit större inkomster, men då såväl andra årskursens som ettårskursens elever på grund av den tid, som åtgår för studier, endast deltaga i de praktiska arbetena omkring 170 dagar årligen, kan denna ökning av inkomsterna icke ens närmelsevis motsvara de högre omkostnaderna.

Lantbruksstyrelsen anser därför, att en höjning i statsanslaget med 2,500 kronor för varje skola eller omkring 25 öre per dag och elev såsom dyrtidstillägg är av behovet påkallad. Någon ekonomisk vinst genom hållande av skolan torde innehavarna icke under normala förhållanden hava åtnjutit, och det torde därför

icke vara mer än billigt, att de hållas skadeslösa för de ökade kostnaderna, som dyrtiden medfört, och vilka de icke kunnat beräkna vid avtalens ingående.

Anslaget till lantbruksskolorna i mellersta och södra Sverige är beräknat att utgå för nio skolor med 7,500 kronor till varje eller sammanlagt 67,500 kronor. Med den begärda ökningen av 2,500 kronor per skola skulle för de 7 skolor, som nu äro i verksamhet, utgå 70,000 kronor.

Någon framställning om enahanda dyrtidstillägg från lantbruksskolorna i Dalarna och Norrland har icke inkommit. Statsanslag till sådana skolor är beräknat utgå till en var av fyra skolor med 6,000 kronor eller tillhopa 24,000 kronor. Endast tre dylika skolor hava emellertid ännu upprättats. Samma skäl för beviljandet av dyrtidstillägg åt dessa skolor gälla emellertid som för skolorna i mellersta och södra Sverige. Efter en beräkning av 25 öre för elev och dag skulle dyrtidstillägget för en var av dessa skolor utgå med 1,800 kronor, då anslaget för dessa tre skolor skulle uppgå tillhopa till 23,400 kronor.

På grund av vad sålunda anförts får lantbruksstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:ts täcktes vidtagna åtgärder för beredande tillsvidare från och med pågående läroår av dyrtidstillägg åt de i verksamhet varande 10 lantbruksskolorna i riket med ovan föreslagna belopp.»

Det torde vara uppenbart, att de numera inträdda prissförhållandena väsentligen rubbat de beräkningar, på vilka statsbidragens belopp grundat sig. Då för lantbruksskolorna icke uppställts fordran på bidrag från orten utan de äro avsedda att kunna upprätthållas medelst statsbidraget samt det tydligtvis icke varit avsikten, att skolegendomens innehavare skall av egna medel lämna tillskott till skolan, enär det ju i sådant fall väl knappast funnits några utsikter att kunna avsluta kontrakt om övertagande av dylik skola, finner jag det fullt befogat, att någon ökning i statsbidraget nu beviljas till mötande av de ökade omkostnaderna. Om icke detta sker, synas stora svårigheter kunna befaras för skolornas fortsatta upprätthållande. Detta gäller, såsom lantbruksstyrelsen framhållit, icke blott de skolor, för vilka ansökning om ökning nu gjorts, utan även skolorna i landets norra delar.

Någon beräkning, som skulle närmare utvisa behovet av en ökning för de sydligare skolorna med det begärda beloppet av 2,500 kronor, har icke framlagts. Lantbruksstyrelsen har emellertid angivit, att ökningen motsvarar ungefär 25 öre för elev och dag.

Enligt den för 1911 års riksdag framlagda beräkningen över lantbruksskolornas i södra och mellersta Sverige inkomster och utgifter, sådan densamma då modifierades enligt lantbruksstyrelsens av departementschefen biträdda ändringsförslag, kunna sagda utgifter och inkomster sammanställas sålunda:

*Departements-
chefen.*

Utgifter:

Löner till lärare, förutom bostad	kr.	6,600	
Kost, bostad, bränsle, lyse och städning åt 28 elever i 365 dagar à 1 krona	»	10,220	
Diverse utgifter	»	2,900	kr. 19,720

Inkomster:

Avgifter av 8 betalande elever à 150 kronor ...	kr.	1,200	
Statsanslag	»	7,500	
Dagsverken:			
10 yngre kursens elever à 280 dagar =		2,800	
10 äldre » » » 170 » =		1,700	
8 ettårselever » » » 170 » =		1,360	
Summa dagsverken 5,860 »		11,020	kr. 19,720.

Enligt denna kalkyl blir värdet å dagsverke kronor 1.88. Om än detta värde numera måste anses för lågt, så understiger å andra sidan den beräknade utgiften av 1 krona per dag för kost, bostad m. m. ävenledes i hög grad de verkliga kostnaderna för dessa förmåner. Ökningen i dagsverksvärdet kan på sin höjd anses motsvara ökningen å nyssnämnda utgiftspost. Men även övriga kostnader hava för närvarande stegrats utan att detta på något sätt motväges av ökade inkomster.

Att medgiva en höjning med icke mindre än en tredjedel av det nu utgående statsbidraget synes mig emellertid icke vara nödvändigt. Om ökningen sättes till 20 procent av statsbidraget, bör detta enligt min mening vara tillräckligt. Beloppet blir då 1,500 kronor för var och en av dessa skolor, och för var och en av de tre skolorna i norra Sverige blir motsvarande belopp 1,200 kronor. För sju skolor av det förra och tre av det senare slaget blir summan 14,100 kronor.

Då riksdagen bestämt statsbidragens belopp till de särskilda slagen av skolor, bör riksdagens medgivande till ökningen inhämtas.

Någon ökning i statsbidragen redan för innevarande kontraktsår kan jag icke tillstyrka, utan lärar ökningen böra inträda först från nästa höst.

Vad beträffar sättet för anskaffande av medel till dessa ökade statsbidrag synes mig förenämnda odisponerade återstod å 21,000 kronor av anslaget till lantbruksskolor kunna användas. Det synes mig nämligen i hög grad antagligt, att icke under nuvarande förhållanden något

kontrakt om övertagande av någon av de tre skolor, vilkas statsbidrag nu äro oanvända, kan avslutas att träda i tillämpning instundande 1 november. Då i allt fall, efter avdrag av det nu ifrågasatta ökade statsbidraget, ett belopp av 6,900 kronor skulle återstå odisponerat, samt det tillskott härtill, som må vara erforderligt, kan anvisas från den till Kungl. Maj:ts förfogande stående delen av anslaget till undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar, finnas sålunda medel tillgängliga för ytterligare en skola, vilket synes fullt tillräckligt.

Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av 1918 års ordinarie anslag till understöd åt nio lantbruksskolor i södra och mellersta Sverige samt fyra lantbruksskolor i Dalarna och Norrland, i den mån detta anslag härtill lämnar tillgång, och eljest av till Kungl. Maj:ts förfogande ställda medel under anslagstiteln undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar må för läroåret den 1 november 1917—den 31 oktober 1918 av Kungl. Maj:t anvisas ökat statsbidrag med 1,500 kronor till sådan skola i förstnämnda landsdelar och med 1,200 kronor till sådan skola i Dalarna eller Norrland.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga . . . till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Olle Åkerberg.